

Anna Voralová – Sonda do každodennosti partnerství: Sociální vztahy v heterosexuálních párech tvořených studentem a pracujícím

Posudek oponenta diplomové práce

Oponent: Tomáš Samek

Diplomová práce Anny Voralové se zabývá jemným tématem docilování sociální, interakční, mocenské a symbolické rovnováhy ve vztahu mladých dvojic, do kterého je vnesena nerovnováha tím, že jeden partner již vydělává v řádném zaměstnání, kdežto druhý ještě studuje, takže je ekonomicky slabší. Nepřekvapuje, že tím slabším bývá zpravidla žena – studentka, která si nanejvýš přivydělává na brigádách nebo se snaží tuto socioekonomickou nerovnováhu kompenzovat jiným způsobem. Odtud pregnantní výzkumná dvojotázka: Jakým způsobem se promítají finance do heterosexuálního partnerského vztahu student/pracující a jakou roli v tomto vztahu hraje čas?

Práce je ukázkou toho, že když je zvolena jasná, konkrétní a dobře uchopitelná otázka, která navíc autorku zajímá, protože se týká i jejího vlastního života a dilemat, která v něm řeší, může být výsledkem obdivuhodně komplexní dílo. Na výzkumnou otázku práce nejen přináší odpověď, ale pozoruhodné je, jak mnohavrstevná tato odpověď je, a to díky multikriteriálnímu teoretickému uchopení i systematické metodologii, kterou autorka zvolila. Teoretický rámec je tvořen několika antropologicky relevantními hledisky, z nichž lze nahlížet vztah dvou lidí: dar a závazek (v maussovském pojetí), moc, přetvářka, rituály a symbolický kapitál (v bourdieuvském pojetí). Velkou předností práce je, že již při představování těchto teoretických konceptů autorka používá příkladů, které získala při terénním výzkumu: výsledkem je dojem jakési přirozené zemitosti všech abstraktních kategorií, které se tu nevznášejí v odtažitých výšinách racionality, nýbrž živě se projevují jako *kategorie v žité interakci*. Doposud nikdy jsem se s tak důkladně etnograficky ukotveným teoretickým aparátem v diplomových pracích našich studentů nesetkal. Navzdory tomu, že autorka nezaujme bravurními formulacemi, síla jejího textu je jinde: v tom, že zvolila notu, která jí sedí, je jí blízká a vyjadřuje její autorský pohled. Teorií tak probleskují prvky vlastní spíše umění – a to je to nejlepší, co se může antropologickému textu přihodit: je to abstrakce *in concreto*.

Trochu mě ve struktuře práce překvapilo, že metodologii vysvětluje autorka až poté, co už známe notnou část jejího terénu díky jeho zapojení do předchozí teoretické části; ale není to zcela nelogické a vlastně při daném přístupu je to rozumné řešení, i když působí při čtení neobvykle. Těžiště práce je v kvalitativním přístupu a zúčastněném i polozúčastněném pozorování, které je však doplněno o dotazníková šetření. A opět: žasnu nad studentčinou schopností integrovat kvantitativní výzkum do

výzkumu kvalitativního. Již mnohokrát jsem zaznamenal podobný pokus, ale většinou ztroskotat na tom, že výsledek byl kočkopes – práce pak nebyla ani kloudně kvalitativní, ani kvantitativní, nýbrž podivná směs složená ze dvou nesrostlých komponent, z nichž ve výsledku ani jedna nepřesvědčovala. Práce Anny Voralové je první, kde autorka jasně zůstává na poli kvalitativní metodologie a kvantitativnost používá sice soustavně, ale jen *ad ilustrandum*, takže to neruší hlavní sdělení textu.

Na kvantitativních vstupech je tu a tam vidět, že naši studenti jsou přece jen důkladněji vyškoleni v kvalitativních metodách: třeba některé otázky položené v dotazníkovém šetření mají poněkud sugestivní povahu nebo jsou podány způsobem, který kvantitativní výsledek mírně zkresluje. Ale vzhledem k tomu, že diplomantka používá této metody jen pro ilustrativní informaci, aby poněkud kompenzovala svá zjištění z rozhovorů, her a jiných metod uplatněných při tvorbě práce, nejde o chybu, která by práci a její zjištění podstatně deformovala či ubírala na váze její hlavní, kvalitativní složce.

Za přednost díla považuji i to, jak se usilovně snaží odhalit nevědomé stránky jednání aktérů, kteří při rozhovoru odpovídají určitým způsobem, jež posléze v dalším důkladnějším dialogu zpochybňují: hned vstupní pasáže diplomky jsou tak dobrou ukázkou toho, jak analyzovat nereflektované projevy a názory v partnerském soužití.

Autorka textu pro téma hoří, a proto její text tak snadno strhne čtenáře. Vztah mezi genderem, mocí, láskou, penězi a symbolickým kapitálem je představen jako vzájemně propojená dynamika, kde se často jeden aspekt přelévá v druhý a ten zas ovlivňuje další – což přesně odpovídá dynamice sociálních jevů, které antropologie zkoumá.

Práci doprovází audiovizuální příloha: film, kde vystupuje jeden pár, který dal k natáčení svolení, je prostoupen autoetnografickými momenty z autorčina vlastního vztahu, v němž řeší podobné dilema, jaké je předmětem celé její práce. Filmařský posun – zřejmě i díky autorčiným školitelům – oproti jejímu bakalářskému filmu je obrovský: film má dynamiku, je střihově živý, některé záběry jsou z hlediska kamery zajímavé úhlem pohledu – divák se nenudí a může si vizualizovat část toho, co je v textu zakleto jen do slov.

Vzdor všem dílčím nedostatkům a drobným přehmatům je práce Anny Voralové povedeným, živým, teoreticky fundovaným, o poctivou etnografii se opírajícím a vizuálně svěžím uchopením problematiky, kterou se diplomantka rozhodla zkoumat. Práci doporučuji **k obhajobě a navrhuji pro ni známku výborně minus.**

V Praze 29. 4. 2018

Tomáš Samek